

владящите и жорбаджинт нещяка никога да бъдат таква, ако намозку нась немаш саветник, утровоини и льбсватели, които казват че всичко о-дича на добру да, въ заряд тѣхъ. Зарад тѣхъ казватъ, защото съ нусти-зи си хвалва съмъ народа, тѣ го заелъ-пнватъ, въспрагъ погледа му што до В. Юго да погледне на алошестина си.

Тѣ змексаотъ народа, казватъ му противното да да могатъ да си одикатъ кошника, и народа, глуматъ воме и не-везъ, като дѣте увлича са подиръ тѣхъ, като научаа груката за еяко нравствен-но и материално подобряване; изрии по съветнитъ възъ като възъ стала еяко ор-джие за въдрываньето на ляхонинитъ възъ дѣла и намбрѣния.

Вещко иде отъ народа, както злото тѣ и доброто: той дава достояния хора ако самъ той е достоеан, а ако ли е не-достоеан въ и обща да го змексаотъ, то и членовитъ му ще бждатъ таква.

Нека народа са пострене и да пре-зре мнимопатривитъ дикатели, змекса-тели съ; нека са не остава вече воздъгъ отъ хора алоамфринъ и интереситъ, да са алоам назриво въ разиваньето на вародния духъ, да поуби намексуду си семето на несъзвѣстие, върло да го-ни неговитъ ебачети и тогива о! тогива нозъ свѣтъ, нозъ слыше че баче върхъ народия въбозомъ. Въ противнъ слу-чай, повнѣ алоамби змексаотъ че са поубитъ, вомече народа че са змѣе, слы-донателно вомече че са презре есте-ствената аксима: «Salus populi suprema lex est», т. е. шачетия на народа е вичная законъ, защото алошестино му е общото алошестие. Такъ аксима, три-ба да бжде толова свѣта, колкото безъ неа е невъзможно да сачистува нѣкой законъ или преобразование.

Съ една речъ, шачетия на народа стовъ въ раченъ му. Нека са той строго про-изнесе противъ народнитъ змексатели, нека той бжде еднотлаенъ въ върше на народнитъ си работи, да отбѣсно въека сачина кымъ надрѣдка, да стовъ тѣрдо съ права глани ерѣва алоам-сленишнитъ, ужъ народно водители, до като сваи гѣхата и тогива: *ново вре-ме — новъ законъ.* П. Г. Ср-въ

КОГА, КАКЪ И ЗАЩО ЦЕ СА СВЪРНИИ СВЪТА.

отъ
Своима Николаевича Михайловскаго.

Надвиса на настоящия ми трудъ е толова яривекъ и мизантропическа шото неуспоино читателитъ на *Демъ* че са семъкъ како го прочеткъ. Охъ, у-таласко са, драги приятели, ний нема да ни кламъкъ ничо неприятно и за-плашительо, — можете спокойно да си несерете и да си ените, защото ний не сме отъ оная свѣрнинъ проороци които о-бачатъ да черкитъ въ дълбокитъ рудни-ци на наукаа най-горно предчуветия върху есбдита на челошечетиво. Ний носекламе само да привлекете внима-нъето на читателитъ българска публика върху едно астрономическо питане отъ голѣма важность, и то не за друго, а само-п-само за да дадемъ единъ потикъ кымъ сериовнитъ учебни занимания. Бл-гарскитъ публициитъ — неща ни бжде

позволено това откровение — на посѣд-вае съ са нустиали въ единъ лабиринтъ отъ пирамидали глушности и не-че една ли има кой да земе да са по-ашизма съ нѣщо по-сервионо. Живенитъ еяли на всако общество са едър-жатъ въ наукаа, а не въ наранята на магаришката еяина. «Бждѣето прина-длени на учителитъ,» казва знаменития ереникъ поетъ и демократъ В. Юго. На-штитъ вѣстници намѣсто да са неугатъ еднѣмъ другою и да правятъ кузи надъ морето, намѣсто да са занимаватъ съ мисковекитъ питаня *кой амъ и кой времъ,* — трибавше да са позаритъкъ малко нѣщо и да поучатъ кътия на-родъ да позапознае природата поземку когото той живѣе како едно параллнр-но тѣло.

Впрочемъ, тѣзи събразения ни под-кажватъ днесь да напишемъ настоящитъ рѣдонче върху еднѣмъ предметъ, който не малко е приличае къ разиваньето на вичнитъ учени личности въ прео-братѣ Европа. — *Кога, какъ и амамо не са совершъ сама.* Прилагаме че не малко сме са ползували въ труда си отъ съчиненията на К. Фламарьона.

* * *

Нѣкъ най-отдалеченитъ епохи на истро-пробитъ челошеческо общество, дѣло време преди порабдването на позитив-нитъ науки, религитъ и баенословната всакога съ са трудили да удовлетворитъ любнотивитъ на съврнитъ, како възъ съ представяли послѣднитъ дни на зем-ния шпръ разнообразно. Еднитъ про-роцествували всеобщитъ пожаръ, огънь нустиелитъ, и показвали земното кѣло-о-биселено отъ гъети и буинъ палмдзи, а вичнитъ общества изгоринъ живи и преобрѣнати на възгъне, на прахъ и на димъ. Другитъ, въ раздраженето си въ-образение, представали си небесаа по-дурастворени, възъ които падатъ, бучатъ и кнпѣтъ, порои откъчени ерѣву зем-ля, цѣли морета; тѣзи води вично при-да разрушитъ, и той нѣкъ ниско при-легирована еамилля, ниско Ной, не ш-ди ли да намѣрѣтъ яносьте и покаръ. Други вакометъ представали при съзр-паньето на вичнотъ една възпаривод-на революция, нозъ предкѣстването на самата Бога, който цѣлъ да са вѣти обиселено отъ бислетали облаци, и подиръ другитъ обрѣди, цѣлъ да ок-ди живитъ и върнитъ.

Наштитъ исторически епомени са въз-вивашитъ най-много до три хиляди го-дини. Прочее, отъ тогава и до дносъ свѣрнъето на свѣта е било хиляди нѣкъни предказано и прето кѣло въз-можно, ако не като върво. Ученититъ на Зороастра чакша да ея апаали плав-нината Хималаия и отъ тамъ огъня да слые по долнитъ и по ползата. Стари-титъ Евреи, това вѣскою го знае, трес-рѣха депоинодъ нозъ свещенитъ за-лашваня и прогнания на пророцитъ. Иврѣобититъ Христивни, 50—60 годъ подиръ Христа, притовѣха са да ум-рѣтъ съ голѣмо благоговие, и намѣ-сто да горѣтъ умрѣнитъ си како пра-ваха Елливитъ, тѣ ги погрѣбахъ цѣло-кучи въ земата за да могатъ *по-се-сно до ескрваста.* Ресноштитъ проповѣд-ници са онова време говорѣха че второто пришествие и странна есбдъ че додѣтъ цѣло съ астрѣби позоленето когото про-

искождатъ отъ съврненитѣ на Исуса Христа. Но зашто уважаваня на вър-нитъ не са испълнѣна, тѣ отдалеча съврнъето на свѣта до първата го-дина на второто столѣтие. По-послѣ, ирѣдкаванята эеа оже по-обирѣгъ емельте, и отъ епоха на епоха стра-нина чѣсъ са отложѣ за год. 1000. Вич-нитъ христивнеки общества прислоища чело презъ ужасното влияние на тѣзъ зутьона дата, и како царѣтъ така съ емопекотъ захващана съ тѣя формула своитъ запорѣти и рѣшения: «Terminus mundi amplius arriperequante.» Годината 1000 доде, и свѣта остава живѣ и здравъ, при голѣмото оудване на вабожката то-па на Европа. Ни еднитъ възъ не са е на-низалъ отъ тогава насамъ безъ да се са поелѣтъ нови пробожѣти, по исуса на познания отъ Евлогратъ «Камъкъ падна отъ небо?» — пробожѣта вѣдѣя прени отъ запорѣнитъ народи. Осма-десетѣи възъ даде, нѣка на еволосва-та, нѣка на Волтера и на Ж.-Ж.-Руссе, но е бидъ упавенъ отъ есбдѣтъ предка-ваня и отъ сикото легковѣрие. Вѣсѣ-чавиня намъ деведесѣдетѣ възъ, пре-слане съ толова научни открития, съ толова гениални личности, съ толова бислетали реформи, нашия възъ на-кометъ въ когото разиваньето на всео-бщото провѣщане достигнъ до такава степенъ, не е бидъ исключенъ отъ та-кѣна комедия. Шесть възъ до днесь са поевша прокуривана за termino mundi. На 1818 г-ка Круидеръ, прителка на императора Александра, етава провоз-чѣ; год. 1842 биде възѣтаа отъ на-родни ереникъ поетъ Бернѣзе како по-слѣднѣ; графъ Салмъръ-Монверъ про-возгласъ че челошечето нема да ви-ди 1837-на година. На 6-й Январ. 1840 са поени подобно провозгласения. На 15 Юнѣ 1867 г-и въ цѣла Франция са рас-приснахъ слухове за свѣрнъаньето на свѣта, и много челошѣи, даже отъ цѣр-квата аристократия, са притовѣха за то-ва шачетие и на разни Теогонити есбдъ. Ний посылъ на 10 Августа 1872, горката на-ша тема еяне узъ да са разлуши, за-кѣа на нематъ кой комета. Цариград-скитъ вѣстници донесе дрънѣха за това възъ, и читателитъ може да помнѣтъ това.

И така, по настоящеему, свѣрнъаньето на свѣта е предказано, въ различни съчинения, за година 1900.

По цѣлта на нашия членъ не е да анализира нозъ историческа точка зрѣ-ние различнитъ мистически предвѣщаня и пробожения върху етрашина есбдъ, вто-рото пришедьете, и пр., — ний амаме по друга цѣлъ, излоно несаме да отво-воримъ до колкото са есбдѣна замож-на на това питане: «Астрономията и позитивнитъ науки, съ вичнитъ усъль-рѣштуваняа които ея прѣсѣтѣ въ днѣшната епоха, могатъ да си помоз-нѣтъ да си съставнѣтъ едно каково да е понятие за свѣрнъаньето на свѣта? Може ли ний да предвѣщѣтъ какъвъ епоосѣтъ че употреби природата за да прени съ послѣдния възъ нашия чело-шечески животни, и вичнитъ животни и растительни видове, — можемъ ли ний да узнаемъ по кой начинъ изгнѣнѣна на земния глобусъ и на всако коесто е бидъ върху него че ея избѣрше отъ кн-жата на животъ?»

Нека се опитаме прочее да решимъ тая задача съ всичкитъ средства които имаме на разположение си; — ако не сполучимъ, то поне ще научимъ на читателитъ на *Делъ* една некрива любовъ къмъ природата и къмъ непостижимитъ нейни тайноти.

I.

По преди всичко ще скръпамъ така тезата си: «Ще са свърши ли свята?»

Ако се думата *свемо*, драги приятели и приятели, ний разбираме всичката *свелеца*, сир., не само земичката върху която ний живеемъ но още всичкитъ планети, слъщето, всичкитъ звѣзди въ неограничното пространство, всичкитъ слъща, всичкитъ планети, системи които организиратъ така да рече особни свѣтове, всичкитъ камари свѣтлина и тмъни тѣла които сѫ, не божественни, но божъ число, — ако, казватъ, питаемъте са изпити таяка: «Всичко Божие Създание, небувъ видимо, но въ видимото, ще се свърши ли единъ денъ?» — ний същяство и попомни отговоримъ че нещата свикнахъ, и че това нѣкога никой нѣма да го узнае.

Но бързамъ да приложа че, за да изчезне единъ денъ всичката *свелеца* ако сѣма, било би пуждо едно възприродно произшествие, едно чудо, а въ чето поинтеритъ теория които по-долу ний ще разгледаме не ни е позволено да въведемъ и теорията за взаимноостъта на чудесата: това е работа на богословитъ.

Съзвонитъ системи сѫ безбройни; най-силното въображение и най-неурбанизата фантазия не би могли да стигнатъ края на вселената, за който край не е взаимно човѣкътъ да си състави и едно най-просто понятие, една повърхностна идея: какъ е вѣщността спрямо времето, така е неизвѣстността спрямо пространството. — Тѣзи свѣтви системи ний имамъ неславни върати; една увава, друга набухва, трета са уничтожава, четвърта са разпада, — и всѣкътъ че вселената са увава отъ само себе си, като черни жезленици сѣли въ собстваната си утроба, въ жилища, тѣка да каже, на природата. Това да не ни се види странно, драги читатели и читателки, защото ний знаеме, знаеме, че единъ жезлъ може да се сгъва и да остане неизменитъ презъ цѣли столѣтия, макаръ че всѣка година въ този жезлъ претваритъ дървеса покриватъ земата съ мисунитъ си вѣтни.

Проче, споредъ насъ; не би било възможно единъ денъ вселената да изчезне, и при всичко че не знаеме въ що са състои зародина на слъщцата, ний приемаме че вселената, цѣлющюю азъ, че съдържа всегда въ себе си организираничнѣтъ свѣтвостъ на слъщето. И така, въ безпредѣлното пространство *свемо* че има слъща, и земци населени които че обикалятъ около тѣхъ.

Ний съфдоняемъ нема да са занимаеме съ свършването на вселената, но съ свършването на свѣта поирѣтъ който сме сложени. Се думата *свемо*, трябва да разбираме малката тѣла частъ, земичката, на която сме ний чадата.

Нашата задача вѣдѣе сѣга въ нова едла; свършването на *земата*.

Трябва да заблѣжнемъ че потребително на човѣкѣщето и на земци

животъ цѣлъ, не ще докара никакво смущение въ механизма на вселенитъ тѣла, не ще има даже ни есъ, ни отзивъ въ утробата на вселената. «*Всѣка за себе и отъ себе*», тоя е главния принципъ въ съставъта на вселената, — така също както нашитъ Българи казватъ, види са за да приложатъ астрономическитъ знания въ дѣйствието: «Всѣко коза за своя нога.» — Зинадитъ, слъщцата и систематъ свѣтствували са преди земата наша, че свѣтствуватъ прочее и подиръ нея. Разорителното на произшествие, колкото и ужасно да са предетая нама, горкитъ *земляна*, нема да произведе никакни смѣнитъ, никакво състрадание върху нашитъ слъща, планетитъ. Живота ще изчезне върху нашата земля безъ шумъ, безъ никаква революция, — и никой нема да съвпаса това нѣко въ вселената, козто толкова ще са интереси за нашето общество негрѣбавно колкото ний са напастърибавме за смъртута на дѣв-три мрани . . .

Но можемъ ли положително да речемъ че ще доде едно време когато човѣкѣщето ще изчезне отъ лицето на земата?

Да, отговораме ний.

Ако не сме ний добри увѣрени, милн приятели, въ заключаваната си за цѣля свѣтъ, ний можемъ да увѣримъ — и ще са трудниъ да го докажемъ — че земата не е *безсмъртна*, и че ще доде една епоха когато тукъ-долу не ще са свѣзда ни едно живо свѣщество.

Тѣзи епоха несумнено е доста отдалечена отъ епохата въ която живѣемъ, и ний молимъ читателитъ ни да не са смущаватъ и да не треперитъ никакъ върху скѣбата на своитъ чада и на своитъ внуци. Повтараме, колкото и да е мрачна перспективата на човѣкѣщето разорение, ний не трябва да вѣлимъ че това разорение би могло да сполѣзни днешнитъ наши общества и народи. Когато то ще доближе, ний единъ отъ нашитъ правници, ни едно отъ буднитъ наши поколения не е оставало никой дѣръ тукъ-долу. Французи, Германия Англичани, Кинези, Турци, тѣзи имена толкова не че ги има; всѣкитъ народи сто пъти ще бѣхтъ изчезнали, претворени, преобразени и възродени. Но ще има тогава ни Гърци ни Българи, ни Ескарийци ни Патриархи — колкото и да са азови тѣла нѣко на гърнитъ палисарета и на българнитъ Кулимаровци.

Време е да приложимъ че преди всѣобното негрѣбавно на човѣкѣщето, че отанитъ може-би нѣкоя частни слъщи тукъ-тамъ по земната повърхностъ. Тѣзи частни произшествия би могли на всѣкой частъ да са случатъ защото сѫ са случали и преди нашето разпадане. Тѣ ни интересуватъ най-много, защото тѣ би могли да ни сполѣзватъ единъ денъ, намъ лично, или дѣцата ни, или фамилитъ ни, или народа ни. Тѣ даже би могли да растурѣятъ една подиръ друга всичкитъ земни страни, — вспѣцата земи. Заплашителни признаци откриваме напредъ по това важно питаеме, въ земата и въ нейнитъ дълбочини, въ морската и въ океанитъ, въ атмосферата, въ небесата. Трябва ли да са плашитъ.

Ще видимъ.

(Слѣдъ).

ЕДНО МНѢНИЕ ВЪРХУ ОБЩИ ЕЗИКЪ И ПРАВООПИСАНЕ У НАС,

изказано би обиквата на

«Балгарски Буквар» — во в. Шарѣдѣтъ.

—

Съ голама благодарностъ прочитамъ отбиката на *Балгарски Буквар*, съставена въ *Народнитъ брой* 31. Уважамѣтъ оценителъ, както се вижда, не се раководитъ отъ пристрастия и разпадени да не знамъ кѣде чувствъ, както почтенитъ *критикъ* на Школата Педагогика I частъ (*), а отъ едно сѣмо желание — да види *напредуване и избуружено работеніе* по университетъ животъ на своитъ народъ. Ржково-оудѣни се отъ това си похвало желание, чи му правило тѣхрѣ неспрѣтно нечуждетелно отъ денъ въ денъ растагитъ помежду нашите писатели разпадени въ начинатъ на изражаването и иншето, козто се найвсѣко свършута сѣ тоя, дѣто побрѣкнута нашитъ младъ насѣд оме прихващанито му да се учи. Сѣ тая си мощиа университетъ забележека нашитъ оценителъ нева да посочи на толку акти прогласуваната въ нашитъ дѣветъ извѣди *ли прогласиме въ единъ общъ езикъ и правописание*. И наистина време е, да прекрѣпимъ нашите трудолюбци на изпещеното поле тая наветана и найважнотата ниека, и да захванатъ нече да я внесатъ по основата на своята работностъ. Защото сѣмо въ нѣкоя се криятъ навѣстни зарки, а нѣкоя може да се стигнатъ недики за велюга радуробенте и разпадени дѣлове на народитъ ни организми, и да предетавятъ отъ себе си едно живо и органично цѣло, въ което едновременно и правописаніе не се разпадатъ и формируватъ неше наши подобри змели, човѣта и тежениа. Со една думъ: муна е адтата, въ козто се корене члѣстното равниа на народитъ ни животи. По шта се тукъ: По кой нѣтъ жое да се дожде до осмѣщствуванито на тая толку ниека извѣди? Нашитъ оценителъ козвенно отговора: «*да е пречисте езикитъ и иземе каже-коде общо правописание* — и работата е свършана!» По неже и въ отговор се изказува рѣчи общото мнѣние на вѣсте наши ученико-де; заради това рѣкох да кажеамъ и азъ мѣто смѣрно мнѣние върху свѣтлѣ предметъ, будейки увѣренъ, че благосклоннитъ читателъ ще прочитъ и него со обикновеното си търпѣние и вниманіе.

I. ЕЗИКЪТЪ.

Да се пречисте езикъвъ азъ разбирамъ да се назвѣркатъ въ него всѣки ошѣ думи, които носятъ печатъ на чуждо потеніе, или сѫ мѣтно отдалечени отъ славяносѣкитъ ни корени, и да замѣстатъ сѣ други, които иматъ члѣсто българско потеніе и стоятъ близко до речевитъ корени. Но тукъ да се разжа ново питагитие: Отъ гдѣ да се взематъ всѣкитъ тѣ думи? «Явно е; отъ езикитъ, ко говори народитъ ни!» — шо

(* Визидъ «Читателче» за 1874 годъ, № 15—17, гдѣто на 23 стр. не срещамъ друго шѣно, отгемъ едно дѣтение и безброй критикоречиво *форирани* и *наиважно* неосмѣствено со свѣтлѣ признаци на критиката. И сѣмъ си, виждамъ да се, найвсѣко сонвалъ, че на толку многу отграниче не казалъ нѣко, козто се очкуватъ отъ единъ сербски критикъ, въ при съдѣшностъ се обещаватъ да поговорѣ други пакъ върху содржанието на свѣтлѣта книга, и тогѣ да откѣрѣ речникъ я *ромѣти*, т. е. да каже нѣко похвално и за предъ дѣло!

то стори дивейт хиледи жъртин и безчислени други загуби. Не са минали ни една стогодищина да не са случат яморения, голъма и малки, произведени от земетресения или от огромни планини. Губ съ десет старти обичай градци, Херкуландж, Помпеи, Стабиан, и стотици други малки селища, сладострастно разположени при полъти на Йезуини, подъ най-убоито небо на свята! (4) Несъмнено, съхраняване на свята много скоро и нечакано е сполътно везело тъзи населена, които живяха веридъ непрекъснати тържества, всредъ девоични прешества, между благовоения на тринадолит и еладостия втрещъ на Йезуолския залитъ! Каква участ! Въ два часа вечерю биде погрито по няколко метра горци и расовени шества. Но, — погваритъ пакъ, тъй частия опугосавания, морски и земни, на които ний сами може да бждемъ зрители единъ день, не се обидъ многовоения и везомоната произшествия, и не можат да знаатъ никакво дйствително пърку всичкиа челоувецкиа родъ, плъкоуно зетъ.

Вопитатъ населени страни не би могли да са погитатъ въ следствие на единъ мотъ поговъ. Както и да е, се не етане едно общество, едно племе, една фамилия даже, — и напета планетна пакъ не са елюбие съ дувоног и равнуни хориза... Но преди малко, като говориха въ крайтръната тошина на земния глобусъ, ний досега малко нйко казахме. И дйствително, различитъ революции, които токоува нйки съ преобразила повърхността земна, и даже въ една евола по-отдалечена отъ библехския потоги, имать главния си зародишъ въ буинитъ ония отъвои, които исплъзватъ уробата на нашта майна-земля. Иглата оная кора върху която ний, безъ да му мислимъ много-много, съзидане великогитинитъ си градци и палати, неса повече отъ дествитна левти добелина, както знаеме, — а къкъ подъ тая кора землата представлява видъ на единъ казанъ глътели съ вентакси горци и движения тесночи. Аю волканикъ, които съ куча куинитъ на тая голъма върху, по нйкои причини са затворили, аю едно мръжко въ актръсно итлене ударйе ериво съводетъ да уруната, не виждаме нйкой меканически резонъ, по който тая еурна да не са пръсне, — не виждаме какъ землата не би са стропила на милиони частици, и не би са мигновено расеизала по неизмъримото пространство. Въ таква случаи нашата землица дже земе образъ на безпредельнъ хаосъ, и пр., можемъ вешчно да си предположимъ — работата о на погитатъ.

Проче, драга господи, таква една катастрофа би довършила все и вси. До еруко е тя въ кръста на взаимногитетъ не си давалъ думата, голъмитъ астрономия не урнхитъ тона единъ день. Но, при велькъ тълъ, истината е тона че горката наша землица не намери какъво да е едно средство да ер затрие глълата и да си създанъ живота! Стоя чинитъ да нека да уаръ, — средства много —

а нашата земля, ако не е много стара, то поне дълвало ѝ са, както са види, да са търкала вично около слъдното, вично, като че е извадила на майна си очито!! . . . И така, шегитъ на стърна, землата ще загине, както и да е: тя само ще са помжико джебер еспособа на смъртита си. До като причинитъ на всеобщито разораване на землата могли да да пронеходитъ отъ самата ѝ угроба, — отъ друга стърна скъжитъ причини са нахождатъ въ ѝ окръжающата ни външкитио, епр. въ пространството въ което землата плава и дтъ. . . .

Нека ги разгледане. (Слѣдва.)

ЕДНО МНЬЕНЕ ВЪРХУ ОБЩИ ЕЗИКЪ И ПРАВОИПИСАНЕ У НАС,

изказано отъ оцаиаката на

«Български Букваръ» въ в. Напрѣдѣкъ.

—

(Продължава се отъ минуватъ брой.)

Членкъ, прилагателните, бронтенити и местоимената отъ ж. р. не взимаатъ никакъ въ допълнената обочанити а или а.

4. **Глаголиме.** — Они се делятъ всеосе на два вида, които иматъ оваково изменуване:

а) **Своята време:** I. ам, ав, а, сме, аве, авт; II. ая или ам, ем, е, еме, ави или ави. Последнитъ видъ обкръжа и два глагола, които съ в българското наречие скръпуватъ на нмъ по 2. лице брѣр единъ. Речи ние глаголи, що се в екиотъ наречие скръпуватъ на *сам и овам*, иматъ улам е глазоударение на у; напр. *напредувамъ, измектувамъ, оставятувамъ, измътувамъ, рабувамъ, се, вѣдувамъ* и пр.

б) **Посочити минало:** I. аз, оме, оаме, азме, азъ; II. ег, еме, езме, езме, ега. Глазоударенето на сегаш. време не се изменува тука.

в) **Свърши мижкито:** I. аз, аз, азме, азме, азъ; II. аз, аз, азме, азме, азъ, или: аз, аз, азме, азме, азъ, с' посоченото имъ тука глазоударение. Последното изменуване отъ вторитъ видъ иматъ венте глаголи отъ екиитъ видъ, и коренитъ слог на които стое глас е; напр. *седозъ, везозъ, отъмесозъ, рекозъ, элегозъ* или *елегозъ* и проч. Скъшто изменуване иматъ в ояни глаголи, които неиматъ в коренитъ си глас е: *спиргозъ, могозъ, пасозъ, вогозъ, видозъ, дадозъ, уемаргозъ* се и др. и.

г) **Отдана минало:** както българското то симо е' тая разлика, че мн се изменува на *Сам*.

д) **Сегаш. бидже:** наместо *име* стое *име* или *е* по венте лица и броев.

е) **Мнн. бидже:** наместо *мжж* меше *тура*, *навекаже* стое *ме*, а глаголитъ се тура ѝ нескръшено минало; на пр. *ме имамъ, ме поесте, ме пишаме, ме говореме, ме дадемъ* и пр.

ж) **Доплетъ,** кагато ириваува за работи, шобъ познати на него или непознати, с' себе си, рядко употреблива глаголитъ е' *испоречебно минало*, ако и да съ тѣ работи станале отдана; на пр. Марко Кралевичъ и Муса Кеседжия *милгола* да се биатъ ипр. Обаче не казува ни: *Биачи ми, когато венте млада, многу беше приторенъ, а: би млада, бил приторенъ — казувамъ *люде!**

з) **Спомагителната частица** бия на крайитъ си губи *а*-то, та остаува *би*; напр. *моля би, писала би, реко би, учамъ би*, и пр.

и) **Глаголитъ можамъ,** когато вкряво подира му сохотъ да, вагува изменуваната на сегашното си време; на пр. *можъ да намжж, — ем, — е, — еме, — еме, — от.*

й) **Подиръ не дедъ** или не великоже *никогъ,* *никогъ,* *може,* *може,* *маже,* *пареже,* *редомъ,* *по, после, отоме,* *маже-никогъ, колку,* *толку* стое *наместо: тѣжъ, нѣкогъ, епанжъ, никогашъ, никога, тѣкоже, малко, паркомъ, наредъ, поизр, колко-годе, колко, толкова.*

б) **Предложитъ:** *во* и *со* предъ думате, що захвататъ съ екиата согласна, со созвучанитъ ѝ, или е' гласна, както и предъ тия думи, що в' съединеното изговариване взиватъ созвучито на други думи, — произнасятъ се *во, со,* а въ всички други случаи само согласната имъ се слыа с' подирната дума; напр. *во подъ, во дѣрмъ, во еднъ во екикъ во солъ, со земелъ и з'рание, со шило со тека, со Агасиана, со шила, со лѣв, и прч.* за разлика отъ *свѣла, слѣв* и прч.

7. **Благозвучно** рядко доунае две думи да стое едно дѣлуго, ако се подирната захвана со екиата буква, созвучитна ѝ, или екиитъ слогъ, е' които се икрята скръпува; напр. *Онъ ми джесе азото, но азъ си мѣчвамъ, наместо: Онъ ми азото мжжмъ, но си азъ мѣчвамъ.* — Отъ екиата причина я думите: *да, се, му, на, предъ, во, со* и прч., когато се отнасятъ на многу подирна думи, не се погваритъ отъ слыа отъ вихъ, аю не се губя отъ тона оискозатъ; напр. *да до' ѝ ние; они се лютятъ и скръптъ: слугата и сиве мж; дадохъ на Пенка, Раба и Никола.*

8. В' шпоското наречие се употреблива и *приваситъ*, което се скръпува на *аки* за *пкрвитъ* видъ *авъ* екиа за вторитъ. Оно стое тамъ, гдето хаяа отъ нйкое време навамо да се являва по кинитъ причаститио мжж, което не срещна до сега нигде в' живитъ говор.

9. Наместо *а*, което въ българското наречие се изговаря *вжжж* като *я*, а *нажде* глас е. Но тука се азъ повеход подир *вкрото* наречие; защото в' *нажде* донекото наречие (в' *Непрочоуванитъ* и на други мѣста) срещна вилкоу богатитъ отъ екиотъ наречие, напр. *ави* (пана), *аврава* (грива), *невесто* (вѣства), *авъ* (хлябъ) и др., и отъ характернитическа черта на българскитъ языкъ. И тота е мѣлката измяна, що внесохъ в' прѣтоето наречие. Тука се отнася още и укладнителното изговариване на всички думи отъ руско потекло, които не на всжжж дубоко изгледатъ в' народните ни форми; напр. *употребувамъ, разпространямъ, населювамъ, въобразавамъ, яктлене, въобразавне, покитие, собитие, знане* и пр.; наместо: *употребувамъ, распространявамъ, въобразавамъ, населювамъ, яктлене, въобразавне* (отъ *въобразавъ*), *разбѣрание, случка, знане* и прч. Оно наместо азъ употребихъ чжж, което е *българоувно* отъ *вкрото*, а и *неупотребително* отъ чжж.

Ето *накъсо* речи *поважити* особености на шпоската форма в' народитъ ни говор. Читателтъ, издвжжж се, що

(4) Разрешето на стария римски градъ Помпеи е едно изключане на Везувия е оспрелъ въ прекривана розалъ на А. Булверъ, *Историческа дн на Помпеи*, — романъ прѣдложенъ на родния ни языкъ отъ П. Михайловича.

да въ тяхт оевѣтъ неуловимо и еднѣствѣно.

Ина тукѣ не си позволимъ да кажемъ: религиата до-сега се е дошъ, да да некажемъ нѣмакъ, преводачка въ нашѣт сѣла, ако приемемъ че тя се е преводачка нѣкога въ градоветъ. Грубитъ и фанатически обходжани на гърцинтъ пастери съ въдворяна голѣма лозощитъ въ татковина нѣтъ; сѣхъ нѣ лишила тоже и отъ свѣтлината на вѣрната нѣ, и отъ самата нѣ истинна религиа. Ний паша, нѣ до състои религиата? Да ли въ зоме наученъ и до нѣ позволимъ разбярънъ катихизисъ? Да ли въ страхануемто отъ дявола, отъ алатъ духоубо въ кльмъ челоуба и кльмъ блявниа? Да ли въ нѣкои многокомплицически обичаи, които много често се ерѣшатъ въ татковина нѣ? Нѣдо излачено! — Най-неприличнѣ и най-несходни вѣрванѣ, най безразлични суевѣри, най-извънредни предрѣздиа: това е благоучетно, което се е распространивало и което и днесъ много ежествува въ народа. Истинната религиа не състои въ дежитъ и таишната, въ суевѣрито и страха, тя състои въ любовта кльмъ Бога, въ любовта кльмъ челоуба. Щомъ нашѣт пастери, нашѣт свещеници даватъ въ черковитъ и въ общественикъ замедяна неубѣднѣ и добри славитъ замедяна неубѣднѣ и добри славитъ на стадоко етѣ помъ прочитатъ нѣкои добри разсказанѣ по нравственекакъта нравственост, по земераровнекакъта нравственост, по амераровнекакъта нравственост, и таиъ частъ, даубокоени отъ много слушателн, тѣ не се едобиатъ въ мощното вѣрванѣ, отъ което се лишаватъ, и което не състои оевѣтъ въ истиннитъ и добродѣлитъ приличнѣ наставаина.

Но не стага само да основемъ училища по селата, трѣбва воеда че сѣ заблудимъ и сѣ убецини еходна за селинитъ. Избора на нѣкои добри книги, които по прилична на полезността си, се наричатъ *общи мѣки*, и които не бадѣтъ, разбира се, подъ внимателно надзорванѣ на единъ управителн и професори на училищата, е неубѣжното нѣмо съ което може да се помогне на първоначалното намѣ преводачѣно. Нѣкои изводи отъ Естетически науки; животоповѣднѣта на по-заменинитъ и по-полезнитъ на човѣчеството мѣжѣ, както и тѣмъ на по-славнитъ и по-ученитъ; разкази отъ класната икономѣа; кратки и ясни разсказанѣ за правата и дължкоститъ на челоуба, на гражданина и прѣ, сѣ книги неубѣжни за въ нашѣт сѣла. По зломѣстѣе обаче на селани нѣи воеда не сѣ преведени или написани подобни книги, които бихомъ могли да туримъ въ употреблѣно. Оевѣдъ това на нае съ пужднѣ книги по земераровнекакъта и ветеринарнекакъта наука; учебниа за гражданинство, ограниченото, въродѣлнеко, желѣзарнеко, които нѣи некажи, но които трѣбва да приутирамъ и научава за селската архитектура, които заслужава да бжде въ рѣкитъ на вѣскога. А слѣдъ всичко това не кажемъ, че нищо не е по-последно отъ да въведемъ въ селата си тѣя нomenclatura.

Каква радостъ на обзема като си припомнимъ, че преди нѣколко години, когато живѣяхъ и прокарвахъ прѣднитъ дни

на младостѣя си тамъ дѣто най-напрѣдѣ стѣмъ мулъ найка си да ми каже оишо, каква радостъ на обзема, казвайтъ, като си припомнимъ, че една вечеръ като се намрѣвахъ на единъ сборъ, едѣнка на реченъ по наменни, на насаражъ да нѣмъ прочитамъ високо, наскоро тогава прѣседяна *Робинсома*! Тѣя вечерна едѣнка се съставляваше отъ равно число хора и отъ двѣта пола, и висчателноето което нѣмъ причини прочитѣ на тѣя нѣка книшка бѣ такъво, което не нѣе са изгладѣ отъ умомѣтъ нѣмъ додѣво сѣ и жѣни. Оишоа което на алуца най-много бляше, че слѣдъ като се свърши прочитанѣто на книжката, вѣскоя серьезно почна да мѣеи и да ежди за постъжитъ и дѣлата на *Робинсома* въ пустѣя островѣ, на неговиа животѣ и за неговиа трудовѣ. Сега, можемъ ли да кажемъ че простѣтъ хора не сѣхъ готови да вечершатъ нѣкаква полциа и нѣмъ много добри пороби прочитѣ? Можемъ ли да кажемъ че нашѣт трудовѣ бихомъ отишли на пусто, ако се потрудемъ да дадемъ полезни нѣкои книжки въ рѣкитъ на нашѣт вѣскои братѣ, на нашѣт селани?

Кой може да оцѣни влѣвнето на една само добра книга турена въ рѣкитъ и предъ очитъ на вѣскоия селинитъ? О това влѣвнѣ е голѣмо, то прѣни и най-незамомно ежестовно. Прочитанѣто на *Робинсома* въ извоночлѣнитъ училища не еджука ли въ душата на младитъ дѣца ежидитъ раселаниа, които сѣхъ побудили млада мореплаватѣл да направи едно оивчателно въ днешнитъ времена земееопително пѣкарѣване? Тодомѣто не откри ли сѣ отъ еина на единъ селинитъ, отъ младѣя Келѣ?

Общи бѣлѣвнѣе е потребѣна най-много по причина да равно-изблѣтитъ въ училищѣ. Истинното познание не ежестовно, свѣтлината не ежестовно, религиата не ежестовно. Днесъ въ нашата татковина нема нѣкаква раборѣн; нѣто се знае кой нѣе, нѣто се знае кой влѣче. А кажеи кажеи, какѣя учебниа са употребѣватъ най-вече въ селата — това сѣ, което не е познано на никого. Трѣбна у насъ вѣскоя едѣнъ да знае причината на вѣско ало. И такаа само нѣи че се научимъ нѣо сѣхъ били прѣди и нѣо сѣ днесъ, а воеда и какъо трѣбва да бждемъ въ бждемъ. III.

КОГА, КАКЪ И ЗАЩО ЦЕ СА СВЪРШИИ СВЪТА.

отъ

Стояна Николаевича Михайловскаго.

III.

Читателитъ и читателитъ на *Денъ* неусумно имать познание съ *комета*ма, страшиитъ тѣмъ комети, овалитъ зѣвди, подобни на дни зѣвровѣ, които се оевѣтатъ по вселенната безъ да знайтъ защо и сегѣс-тогѣе си са вѣсѣватъ въ най-ярочна перекрестнѣа! Когато нѣкоя отъ тѣмъ бѣлениа и похѣлѣнѣнѣ зѣвдици нѣи дойде на гостѣе, колко не испѣме, колко не крѣсѣме, уплашени, умръдушени, рѣсперсирени до немай-гѣдѣ! И кажеи прикаси въ горкаа народѣ, кажеи не суевѣри, кажеи не бабини-деветни, — проповѣди за война, гладѣ, морѣ, и пр. Е добрѣ,

когато страхъ задаватъ почтаемѣитъ тѣя комети на зѣвготрѣнитъ неубѣж. Тодѣвоа страхъ задаватъ и въ неубѣж. Отъ нѣколко нѣка на сѣмъ, хладиа икѣти са се прѣдѣзнало че, между многочисленитъ комети, нѣе са слѣзи нѣкои по-изгрозѣна, които бѣмъ да му дѣри много-много че са хѣрѣмъ глѣрѣ бляни напѣ зѣвротъ некажѣно, и като го помѣме далѣко отъ свѣтлината и отъ топлината на сѣлѣнето, не го смѣмъ нѣгѣдъ въ хлѣдитъ и тамнитъ пустѣни на бѣнравнѣитѣ нѣи. И самъ Вуоѣѣс, великаа гол-орениа епешѣтелъ и натуралистъ, и вѣвѣвѣтъ даже учени на по-слѣдитъ дѣлѣ стогодинитъ, треперѣхъ прѣдѣ дѣлѣко сѣмъ зѣвди, — зѣвди които, като сѣ мнѣвали бляво до нѣмъ *земляна*, били сѣ ерѣтелиа на толовѣа воѣни, на толовѣа тиранства и арѣворолитни, и сѣхъ били *огворѣзи* за бѣаумето и мѣксенната свѣрлѣво на нашето мѣксирѣскоко племе.

Тѣя блявнѣ, тѣя прѣдѣштѣниа имать ли си мѣстога?

Не, отговоряме нѣи. Кометитъ не сѣхъ толовѣа вселѣни. Истина, че законитъ на механиката не са вѣспротивитъ нѣкакъ едно небесно тѣло, комета или друго, да не удари земѣта въврѣека по икѣти си: *прѣвѣсѣтовѣа зарѣвока* което философитъ сѣхъ търпели въ дивѣсѣнето на небеснитъ тѣла не ежестовува, — или нѣмо до толовѣа колкото сѣ кажеа за частното замѣнаване на нашето племе. Може нѣкоя комета единъ денъ да бжде доста любопитна за да запознае и арѣвѣне сѣ земѣта, бляво-бляво, но бѣ ставало тогава? Земѣта оевѣ зѣмъ са обрѣне, морѣта нѣе ли имать зѣвдѣно сѣ нѣтъ? Варѣето не: тѣя зѣвди сѣхъ доста дѣтѣ, и не бѣи много да причинѣйтъ тѣмѣа емомѣнѣтъ на вселенното което си съставлява не е даже и толовѣа гишоко колкото е гѣтегъ вѣдухауа до днешно. Това вѣсѣно е единъ видъ гѣтегъ вѣдухообразенъ, но толовѣа рѣдѣмъ што не бѣи могътъ да проникне и въ атмосѣрата земѣа даже; — и така, то газѣ не бѣи могътъ тоже нѣто да поклѣти земѣта. Прѣсе, драми прирѣтели, ерѣвѣнѣето на земѣта сѣ една комета не нѣе достаръ нѣкако вѣрлѣне, и ако такава ерѣвѣнѣа стане нѣкога, можемъ да вѣрѣме че нѣкоя нѣва да го ебѣти, оевѣмъ астрономитъ, разбира се.

При всичко това, необходимо е да приложимъ че различнитъ гѣлове които влѣватъ въ сѣвѣтъ на кометитъ могли бѣ да бждемъ вредителни, да са натѣрѣватъ подъ такѣва условия много тѣжко ежѣване сѣ нашата атмосѣра да доцара задушѣванѣто и употребѣванѣто на всѣкитъ живущѣ ежѣства. Така на прирѣмъ, ако една комета състане на отъ вѣгтердѣно испарѣниа бѣ ерѣвѣнѣето и обрѣдѣлаа всѣлако земѣта, ежѣшенѣето на нѣколороа който е въ нашѣта атмосѣра сѣ тѣмъ вѣгтердѣно испарѣниа не уничтожѣа скоро-споро живущитъ условия на вѣдуха който дѣнѣме, и нѣе прирѣмъ сѣ послѣдѣнѣ съмъ кѣнѣто чѣловѣчѣство. И, по зломѣстѣе, свѣтроскопа нѣи воевѣмъ че вѣсѣнѣно ежѣно имѣ комети толоа и вѣдушно ежѣствѣно отъ вѣгтердѣно испарѣниа! Пѣса сѣ вѣборѣжѣмъ отъ друга стѣрѣна че една комета, съставѣна прѣди всѣмъ отъ водородѣ, доближа и сѣрѣ *тѣло* до

върха на нашата атмосфера, — нова планетна опашка! . . . Българина съ която ще събринат земя и комета (80 килом. са ерирната земя и комета (40 за кометата) ще породи едно подплавно, — спр. водорода да кометата ще плавно изневидян, и в неговото пространство ще бъде едно кубично твърдство, еднѣ фантастически пошар, подобно по величине на ерирската *свѣрзана планета*: — но за да събринат земята, тона твърдство ще бъде узакън и третото, заното изсвѣрзана комета е в въздуха и че раздвара бавно пожар и че му служи за храна; най-после всичко ще се прѣбори на прахъ и пепелъ, всички земни същества, члвнци, животни, растения, и пр.

Его прочее, мили читатели и читателки, единъ Игоръ способъ за употребяване на интересната наша члвчинина. Такавъ единъ грандиозент пожаръ ний единъ можемъ да си го въобразимъ; народитъ не са ошекът — както са ошекът агнетата въ една фура. Нема товава помощъ отъ нигдѣ, нема музубожаси да гасятъ пламнатъ, нема тонове да се гъроятъ както въ Цариградъ по време на пожаръ, не ще са чуче нигдѣ да викатъ: *виеми свѣр!* . . .

По недѣте съсрби, не, — всичко тона е предположение, *теория* на комето трѣбва въ хлѣда години да се обрне въ *православие*.

На каквото *свѣтлинѣвска принципия* и да са основана възможностиа за събриване на една комета съ земята, — така възможностиа, спордъ ние, се трѣбва да даа сървѣтнику. Ето защо, Кометитъ съ вѣтната топкава атмосферата въ небесата, колкото съ рибитъ въ морето; меллиони и милиони съ тѣ, да не са кипува година да не събрива да по няколко близо до земната орбита. Но небесното пространство е толкова широко, безгранично и неопредѣлно, што трѣбало бы едно вслѣпительно обстоятелство за да може една комета да са испрѣчи и впадна *точно* на икта, който земната слѣдѣ на голдионитъ е обриване около слѣцето. Такова нѣщо ставало, гоноратъ, прѣзъ год. 1835. Но нема предположитъ два икта които са грѣсватъ; нема предположитъ тонове дѣт лица които въркатъ всѣкой въ единитъ отъ два икта; можемъ да отъ тона да замислимъ че тѣ дѣт лица че са ерирната *точно* на онава икта дѣт два икта са прѣснатъ единъ икта, — на *православие*, както казватъ Българитъ?? Трѣбало бы за тона вържема въз да е екипа, растелитъ да е екипо, шир. шир. . . . По какъ е възможното тона за земита и за една комета? Земита въ единъ часъ нема шестстотинъ и петдесетъ хлѣди левти икта, а кометата девестстотинъ хлѣди! . . .

Пониске е думата за падане на небесни тѣла, трѣба да поменемъ нѣщо и за *аеролитна* най-паче за тѣзи аеролити, които са отлѣватъ съ огромната са величина; като месаневичскитъ ударъ, тѣхното падане трѣба да ни задава повече страхъ отъ колкото всякоя комета. Аеролититъ съ чѣстѣ отъ разорени сѣтвове, е вк много повече на брой отъ колкоститъ звѣзди; много отъ тѣхъ съ паднали върху земята, и са отлѣватъ съ една заблѣжигелна тѣжестъ. Така изворитъ, сърватъ са петдѣ аеролити

отъ хлѣда, десетъ хлѣди, двадесетъ хлѣди килограма, и нѣкои масет отъ изворитъ желѣзо, замрени на върха на нѣкои планини съчатъ да съ метеорическо желѣзо; въ такъвъ случай можемъ да си въобразимъ падането тусѣхъ на аеролити отъ нѣколко стотинъ хлѣди килограма. Халдѣй наудѣ добрѣ единъ болонъ, на който диаметра незнае по-малко отъ три километра, а Пети, директоръ на Тулузската обсерватория въ Франца, откри другъ единъ който имаме више отъ четирѣ километра диаметр. Итана, че едно небесно тѣло за да може, съ падането си върхъ земята, да причини голѣма нѣкоя катастрофа, като напримъ, прѣтвѣсването или стрѣпанаването на нѣкой континентъ, било бы нужно да има повърхностиа и тѣжестѣта на цяла Европа. Но зимеа ли да ли нема аеролити отъ такъва величина? . . .

Както и да е, а вслѣдитъ тѣзи събриванеа съ и основни и безосновни, и възможни и невъможни.

Аеролитната предгата, предгата, — толкова; та не увѣрвана. . . .

Всѣкой си има едно убѣждение по тона предрѣтъ, а убѣжданиета произсхотъ отъ принципия. . . .

И така нема научитъ и другитъ научни, по които земита бы могла да са упокои о *Господа*. (Слѣдва).

ПО ОТХРАНАТА.

(Средъ еказаното въ Тулузѣското Члвчане отъ Кр. Ил. Марсѣва.)

Ако и да съмъ изрѣкнъ, подглатѣн гдѣ и г-дѣка, че ний съ имали вече не възрѣжъ случай да слушате или да четете научения по отхраната, то заслѣка са отъ слѣдѣта надѣжѣ, че не ще ни бъде безплодно да слушате и да четете едно много икти научения по тол предрѣтъ, който е толкова важенъ за народния ни животъ, особѣно въ сегашно време, когато гледаме да са стрѣйни всичко къмъ усъвършенствуването си, когато видимъ, да са грѣкатъ за своето развиване и най-прѣвѣсителитъ народи въ образованя есътъ, въ които отрѣдѣтъ Управителъ на вселенната живлѣние и на нѣния, недостѣнитъ още за хубавото название «образованъ» народъ.

Азъ прѣвѣхъ да ви поотѣхъ съ една кратка есъвка по отхраната най-повече за тона, дѣто, за голѣма иктелостъ, заблѣжигѣ и мухъ отъ приятелѣ, че са намѣрять още помежду бодритъ нѣвъкъ въ посрѣрвичена Тулча и такъва българскѣ бащи и майки, които, види са отъ непзане има голѣмо занимане, необриватъ такъва внимание на отхранителното въ отглеждѣването на млѣнитъ си и драги дѣтчица, какъто вслѣзущи, по голѣмото си значение и важностъ, тона начало и основно учение, безъ което е теско, да не какъкъ невържимо, и на най-способнитъ и съ широкѣ педагогически или вслѣнителски познания учители и ученици да даватъ на образоването ни достѣйни граждани и дѣржѣци, иврѣни и полезни еспове и дѣржѣци на община и майка България, и родолѣбни и ревностни души на просвѣтителното и съблуднителното на много малкъ отъ еспакилитъ въ равнообразната цивилизация мѣтъ нашъ народъ.

Да, голѣмо значение има отхраната, а при всичко оно малко грѣпка са поглата за него, и не са отпална то отъ всѣкого, както Господъ даде и както приидна. Време е вече да са убѣди всѣкой, че за родителитъ, съдѣт старинце то си за своето прѣхраняване, както и за прѣхраняването на родитѣ си, ний по-свето, колкото грѣката за отглеждѣването, за отхраняването, за вслѣнителството на члвдѣта си. Всѣкой родителъ е длѣженъ да бъде достѣенъ за тѣлата «добрѣ отхраняване», поитъ земе върху си назимането баща или майка. А знаете ли знае? — За нийно друго, ошеитъ за тона, дѣто му са малка тона като свѣщенствѣна длѣжностъ отъ законитъ, които нарѣдѣтъ въ нештѣито за нѣвъ време Законодателъ на прѣродата, за да са ерирватъ по тѣхъ вслѣнитъ условията на естетството. Най-голтѣмото стремление на члвчеството отъна, по-много трѣба да отхлѣда, сътъ себе усъвършенствуването си. Сѣтъ дѣта на времето, въ което живѣтъ ни обажѣ, че еми дължинъ ний о-време да си оспавимъ за своето развиване и усъвършенствуването. А основата на усъвършенствуването е отхраната. *Слѣва всѣрѣдѣмълиа обриваа авлѣрива етъва члвчѣв члвчѣв*. Тѣзи етъва истина са поутрѣдѣмълиа вслѣдитъ голѣбѣа жлѣнително на нѣшето време; ний, ний ни си, че прѣповѣдѣтъ и блѣжитъ безпрѣстрѣйни прѣрѣвриваня.

Заради тона, както всѣкой, тѣи и нашата народъ етъва тонаго може вече да поглата че е стѣжнѣтъ въ икти на нарѣдѣка, когато са увѣрѣ, че е почнѣтъ длѣжително да са грѣкатъ за своето-добрѣ отхраняване, за своето развиване, както и за своето съзнане и свѣтлинѣво. И най-голтѣмото богатства да владѣе единъ народъ, *ако е имамъ отъ жорѣ*, не може са етъва за богатъ. Последѣтѣта мислѣтъ съслѣдитъ да доимѣ най-добрѣ възлѣвѣститѣа французскитъ «Философъ Жуль-Симонъ», който билъ дълго време и министъръ на прѣсвѣтително въ своята образованя такъвина.

Подиръ тона прѣтитъ увѣтъ, дозволяете ми да ви помоя да благоволяете да ми покрѣтитѣте за нѣколко време своето внимание, за да четете и разберете добрѣ отговора на питането, което се естѣвалѣа темата на настоящата ми кратка есъвка. Тона питане е: *На какъко е съ дѣтѣта родителитъ да поучитѣа етъва си рѣсѣтъ до нѣштѣа или години?* Отговора на него, дължитъ есътъ тѣка да кажѣ, есътъ си съдѣлитъ най-повече по прѣрѣвриванитъ началъ на прѣчлѣтитѣ Члѣсковичскитъ «педагогъ» или отхранитѣ *Иванъ Яковъ Бомбѣстѣвъ*, който билъ надѣтъ вършитъ икта съдѣлитѣа на етъва въ 1892 год. на 28-гъ Мартъ, и който оставилъ, като влодъ на азомѣстѣния си животъ, съдѣтъ сърѣрѣта си († 1971 г.) едно безмѣрѣно, много икти и то на повече ящи прѣпечатѣливо, есписане.

Кой не знае, че ако некамо да имаме или да ебирѣме благообразно есповия, трѣба да обриваме внимание на ошеитъ още въ прѣрѣката въз възрѣтъ, така да какъ въ дѣтнителното имъ, докѣт ехъ млѣди и дѣтнителни? А така и родителитъ, ако некатъ да са отглеждѣтъ, съ умственяни си и веществѣнѣтъ,

неговата природа. Външните видове се меляват, но основните черти на тяхното са не измиват ниско. За таквава измиване, измиваната при времето ни приказва наука *Физика*.

Напротив, *Химията* са занимава състоянието и съвършените измиване, които са случават въ състава на тълвата чрез дообявянето на най-пребявя въз вътрешни части.

Да земете един въгледен и да го изгорите. Като гори, изгледа са съединява съ кислорода на въздуха и уголява му тежестта. Но чрез това съединяване, изгледа променяна така съвършено природата си, што са разпръсва въ атмосферата во видна на изгорена галъ, во видна на изгорена пелота.

Желѣзото оставено на едно влажно мѣсто подир няколко време са покрива съ единъ червенкавъ пластъ, който пооче наричатъ *ржда*. Следъ повече време всичкото желѣзо са преобрѣща на такава червенкава частъ, която не прилича въ нищоко на по-нашривното желѣзо. Като претеглятъ тогава желѣзото, станало на ржда, и тежестта му сравнитъ съ първата тежестна, ний го намираме много по-тежко. Косто не може, че рждисащото желѣзо са съединява съ нѣко възвасния въздухъ, и това повече нѣко е уголямо тежестната му. Наистина желѣзото да да стане ржда съединява са съ влажността и горелия елементъ на въздуха: кислорода. Отъ тритъ нѣща: руда, кислорода, вода, станало е едно трето — ржда, което не прилича ни наймалко на желѣзото, на кислорода или на водата.

И така горенето на изгледа, рждисането на желѣзото, оставено на влажна въздухъ и много други такива явления, които причиватъ едно съвършено пълно и постоянно промѣняване въ природата на тълвата и въ своетвата имъ, вочетитъ възбавятъ въ областята на *Химията*.

Отъ какъ приказвахъ какви съ предметитъ на *Физиката* и на *Химията*, отъ какъ еханжема найхубавитъ тѣхнитъ различие, нема мнѣнитъ на екици си разказъ.

Вечико, което видимъ въ громадното царство на Природата, всичко косто са намираме отворъ повърхнатата на земното кълбо, и въ дълбочинитъ му, азии, казвине, скали гори и води, всичко е съставено отъ нѣколко прости тѣла, наричани *елементи* или *смекли*. Елементитъ са назоваватъ такитъ вещества, които са намирватъ съединени съ други, които могатъ да са познаватъ по това отдалечително своето, което не могатъ да са разказватъ.

За да бъде ясно това опредѣляване, трябва да кажемъ, че отъ тълвата, която видимъ, но голѣмата частъ иматъ сложени състави, сирѣчь станали съ отъ нѣколко други вещества.

Химика, която изучава тѣхния съставъ по различна пактица, може да раздѣли, или както казватъ, да разложи такешното тѣло на нѣколко съставни части, отъ които всѣка има едно особеностно, всѣка са отличава отъ другитъ съ нѣкои си свойства.

Ако ли отнакъ разложим едно тѣло на нѣколко съставни части, химика вса са

опитаа още да отиде по-нататкъ въ разлагането и види, че не може да сподури косто носка, то той са убѣждава че получиватъ отъ него вещества не могатъ по-нататкъ да са разложатъ на нѣкои части и че тѣти вещества съ прости тѣла или елементи.

Нѣкоа зематъ единъ примѣръ за да са проувиатъ по-добрь. Водата е едно сложно тѣло. Като я разлага химика получава два газа, или ако шете дѣтъ въздухообразна тѣла, я дѣтъ бездѣлнитъ, но различни едно отъ друго по своитѣнитъ си. — Ако туримъ въ една една съвѣтъ, токо по утежкна, ний видимъ че тѣта пѣкъ не пламне; да направимъ пѣкъ така съ другия газъ ний нема да видимъ смѣното изпаване. Подиръ това химика са мѣки да разложи придобититъ два газа. Но напусто! какито съ ерствата да употребява той, най-слаби нѣслоти и най-добрь опазени смекли да повина на помоща ако по нежитъ бѣпан и бѣпан, тѣти и жестоти сили той нема да продѣлжи работата си по-нататкъ, той са спира неволно тамъ и казва: водата е съставена отъ двѣ прости тѣла или елементи: първото — кислорода, другото — водорода.

Староприменитъ учени са мислели, че прости прости тѣла въ природата съ четирѣ: въздухъ, вода, земя и огънь.

Много стотини години хората са мислили все така. Но въ 17-то, а най-повече въ 18-то столѣтие повини съ учени и нѣкои люде, които захванати да са занимаватъ по съ прѣсрѣце за така работа. Въ послѣднитъ три стогодшинитъ *Химията* съ тѣхната помощъ е направилъ чудеса.

По-отличнитъ мѣже, които съ работили на това поле заслужаватъ да ги знаете. Тѣхното име е станало безсмъртно. Таквима съ били: Берцелий, Лавуазь, Шериданъ, Реньо, Жерардъ, Шереръ, Демавъ, Шееле, Пристлей, Кавендишъ, Рутерфордъ, и най-великата слава на *Химията*, Френца Лавоазь.

Въ днешно време предиринитъ прости тѣла издѣлватъ на 65. Педесетитъ отъ тѣхъ иматъ особитъ единъ бѣкъкъ, наричатъ металлически. Това съ *металла* или *рудити*, напр. желѣзо, мѣдъ, сребро, злато и пр. Оставилитъ педесетъ съ липшени отъ респективна бѣкъкъ, отъ съ *металлоиди* или *рудиди*, напр. азотъ, фосфоръ, въгледенъ и пр.

За да туримъ въ код редъ сърочито на природата, химията е пребродила вродомъ: атмосферата съ нѣжитъ газове и пари; океана и солнитъ състави, които той държи у себе въ естено състояние, почвата и минералитъ нейна богатства, непристѣжитъ дълбочина на въкриваността на земата, което чрезъ устата на огнетитъ гори захвърла на възъта токо по объема; растенията и животнитъ, чудесни работници, въ които елементитъ са намирватъ струна по научени и сплетени начала.

Така въ областята на земита материята нема тайна за химията. Вѣско тѣло каквито и да било неговото променѣване, службата му, изгледитъ му, то издава своята природа чрезъ нѣкое средство за разявяване и са разявява на нѣколко елементи. (Слѣдѣ)

КОГА, КАКЪ И ЗАЩО ПЕ СА СВЪРШИЛИ СВѢТА.

отъ

Стойна Николаевича Мисалковскаго.

IV.

Ставилъ Френца употреветъ, Биосъвъ, да когато време спомнѣхъ, си въобразяване че земита и другитъ планети съ *отмасили* отъ сълнито; тѣти отъ смеклици са били уже отдалѣли отъ биостеллата в неподвижна зѣзда подиръ ервѣнчатото и съ нѣколко комета. И така, Биосъвъ бие приносилъ че земита употреблява 74,000 години да ва вступитъ температурата си отъ степенята на които са намирва десетъ; той бие впробѣтъ тоаждесременно че на земита трябва да 93,000 годъ; оне да да са вступитъ да въ тѣлото шото велика зѣзда да измѣръ отъ ервѣнчатото. Но тѣта теория е издѣлана, защото е знамо че и десетъ дѣка въкриваната топлина на земита не може да презине чрезъ слабата корина кола я покрива, и нема никакво влѣвно въздухъ растенията и въздухъ животнитъ. — Земита прочее нема нужда отъ собствениата си топлина за съхраняване на животнитъ и растелитъ видове: — сълнито е доволно ефикасително да да земе тѣта грѣла отворъ си.

Сълницето, самичко, крѣпи нѣматъ животъ, и оживотворява велико ококо насъ.

При вса това, съвършенито на биозависането на земита топлина не причиванитъ правдоити и кувинитъ въ въкриваността; че са ервѣнчатъ и съчелатъ послѣ всичитъ вещества които сега са широко и хлабаво расположени. Можекъ дасе да заключимъ отъ това че въздухъ равни точки на земита повърхностъ че са покаяватъ движенията, и ервѣнчатитъ води не са впускатъ въ отворенитъ кувини и не бѣждатъ да негди погълтвати. Отъ тоа часъ условията на земния животъ че са прѣмѣнватъ малко-по-малко. Не ше има вече облаци надъ моретата. Не ше вали вече дъждъ въздухъ сухитъ и жаждуци полета. Ше повнѣ вѣсно дръвце, не кломне всѣко цѣвце въ широкитъ дѣрвѣта, защото не ше има малко водина да ги порасквѣди. — Вочетитъ правдоити, потоци и рѣки ше прѣстѣватъ. Загиватъ животитъ че захванати да загиватъ, повдуръ тѣхъ изгиватъ, и най-вѣско чедовѣцитъ . . . Нашето племе, ослабѣло и заткнено, че тѣбе и гасѣте постепенно . . . Таквима е печалната история на единъ биосъвъкъ намъ свѣтъ, — луната, горката алуна! Едно време живна и гивава а сега жѣлта и бѣдна като востична свѣтъ! Погрѣдѣнотъ телескопа, въ луната съ открилъ дългата на печални морета, и многобройна животни които зѣмкъ като безпрѣдѣлни пропасти . . .

Сѣга, драги приятели, нема предположимъ наопачи че земита топлина нечезва и са загубва погнѣвѣтъ, постепенно, съ една изгарѣдѣна порѣзѣтъ, — бѣтъ да причивни на нѣколко преобрѣзѣване, бѣтъ да образува нѣкакви кувини и пустинити. Повърхността земна че са емплава малко-по-малко докато въкриванитъ материя са ервѣнчатъ и съединяватъ, никое въздухиродно събитие не са случавъ; никое катастрофа; чедовѣцитъ живѣятъ весело и спокойно презъ

цлия вънове . . . Е добър, земята може ли външ така да си остане ! ! . . . Не; но може; ето защо.

Външът ех дълги — времето всичко може. Ако външе геологическо или метеорологическо явление не изгнати повърхността на нашия глобус, — дългите вънове земата тял грижа отгоръ си. Времето ще изглед, ще ураши земата колко. Това дъло иче са лачие отъ планити; елвасто, дъла, вътъра и дъла да се стрелатъ върхъ една и елва дъла да неокрепнатъ въско неравенство на земната повърхностъ. Тисветата повлчача вештата, така ги отгоръ на долу, отъ изпнатата въ дозната, — дълата на рѣкитъ са пълнати, вешчо отива въ морето. По тоя начинъ, морекитъ дълбочина са прлнати съ твърди материя, водитъ са надигатъ нагоръ и отъ денна-денъ разширяватъ своитъ крабрѣжница. И така чителитъ виджатъ кое че бжде съдѣйствието на поганостото снпаване на горитъ и на подогането на морекитъ дълбочини: — това съдѣствие е уравиенето на земната повърхностъ ! Но защото вода се не губи ни едина миничка, проситъ дѣлѣтъ външе, и защото обема на земнитъ морена и океани които ни окръжаватъ е достаточен да покрѣе нещата земя ех една дебелина отъ дикото метри, — уравианенето че докрая веобитъ пототъ ! . . .

Това дъло е лачно, велико, грандиозно: — но то е възможно, даже най-очевидно.

Казахме, — външът ех дълги, времето всичко може.

Времето е най-могуща работничка, а като дадеши на тоя работничъ няколко милиона стогодишини — какво не би извършилъ той ? . . .

Но така ли че съ своитъ земата, повлчача-дека ? Ще живѣе ли тя животъ дългогодишенъ ? — Това е велико знание !

Най-че са ограниченъ да продължитъ че въ великата и чудесна история на нещата има доволно примѣри които ни даватъ поводъ да мислимъ че, колкото и дългитъ да бжде живота на един планети, има обаче други които умиратъ внезапно и мигновено, като гръмнати отъ апокалипси. И дѣйствиелно, отъ двѣ хиляди години на самъ ех са виджали нѣколко зѣбиди да са запалватъ, да свѣтлятъ презъ вѣковно дин, и поелъ да ураватъ. Поелдната е слугдѣдана презъ год. 1866. На една точка отъ елвадѣднотъ северна корона гдѣто никога не бѣше са виджало на голо око зѣбиди, внезапно са вѣтнѣ илнѣ блателство — една зѣбиди отъ върха голѣвната: спектроскопа показа че тя бѣше обнѣта отъ единъ ужасенъ пожаръ. Нѣколко дена поелъ дълбѣя я са омали, изчезна. Много пакъ тѣ външ зѣбиде ех са вѣтвали вѣлжидѣ въ неизвѣстното пространство, поелъ ех да изгубила вѣковнѣе тождество въ единъ съвъ. Шо зѣматъ тя и злѣната ? Това зѣбиди дати не ех склѣпана покрити съ една зѣбиди по тѣмъ корона, която, въ съдѣйствието на вѣннѣ вѣтрини революционъ, етронпавала са е, и е оставала свободенъ исходъ на необудната свѣтлина и на могущина блѣсътъ ? . . . Да ли вѣзелитъ тѣя огньоле не ех съдѣйствието на облъкванетоъ на двѣ тѣмни зѣбиди ? Меканическа теория на голѣвната доказва че, съдѣк като са ервнчатъ съ една елва и опре-

дѣлена бѣрнина, двѣ планети старѣ и залдѣени би могли да организиратъ, съ преисчаването на собственитъ си елви, една голѣвна достаточна да ги *свободно* и да ги преобрѣпа на едно блателство елвце . . . Впрочемъ, небесата не ех никакъ една бездѣйствителна държава, защото ни даватъ премѣри на революционъ толкова вѣзанни и мигновени.

Въ прегледа на разнитъ болѣсти, които би могли да свлѣдѣтъ земата, нѣ заблѣжихме а характернаше нѣтъ случай съртоносни. Това е доста, че рекетъ чителитъ на *Денъ*, за да премине чловѣкъ отъ животъ на смъртъ. При всѣмъ тѣмъ, нѣй зѣмемъ добръ че, по ерѣдѣ зѣвотантересното наше дѣуноо пѣлме, колкото и да вѣрдуватъ болѣститъ, мѣзина умиратъ въ злѣлото си, спокоевно и въ най-дълбока старостъ; мѣзина, казахамъ, вѣтъ между ни, умиратъ съдѣк като са поерѣдвали поелче отъ ето пакъ прелестнитъ блатоухлѣни на пролѣтѣ, — умиратъ въ ерѣдѣ домодатѣлѣ си и родинитъ си, които ги жалкѣе ако ех сиромѣси, а пакъ ако богати раднатъ се . . . за наследѣнето. Чловѣкъ поелѣчѣе отъ потота на крайлѣтитъ дин и години, прилчача, отъ най-крѣпката си младостъ до най-дълбоката си старостъ, на единъ вѣковнѣе оксдене на смъртъ, който е побѣждалъ отъ лѣпора си и се е нагуналъ да тича, безъ да са свира, въ една дъла и крѣговата уллица: — отъ вѣскоа етърна са хвърлитъ хлѣди пушки ерѣду него: тоя нѣтъ заблѣжа; но най-поелъ, волево-неволево, тоя нѣ пѣлае промучѣе отъ нѣскоа крулѣтъ, защото чѣма удъ да ех свирѣсъ . . . Обаче така тича и са елнѣта горѣлата наша землица, окръжена отъ една вѣчна тѣмнина: поелѣдъ непонятитъ тѣя пушки и голѣво колѣе прелеститъ пакъ и, конѣти, старѣ сѣбитѣ, нр. Съ една рѣвъ, отъ вѣскоа етърна са влѣтъ лѣвнѣжнѣ и мѣрѣжи за да бѣи могѣта земата да са вѣрнѣжи въ тѣхъ . . .

Обаче, вопреки всичко това, надвѣваме са че земата ще са пѣли добръ, ще глѣда съ четѣри очѣ няколко си да не би илнѣ да я улѣтѣ, на концѣ ще слѣдѣна примѣра на старая патрархъ Матуслѣвна. Може сегнѣс-тогнѣс земата да поелѣча като си спомне за пророцитъ Илѣя и Елѣасъ, които — говори найнѣтъ Библия — не умрѣхъ но бидоха прелелени живи въ небесата, въ огненна колесница . . . въ безвѣзмѣрното е лошо нѣщо, — чловѣкъ като парализилен по-длѣво за него, отхвърля го.

ПО ОТХРАНАТА.

(Спорѣдъ сказаното въ Тулчинско Читалищѣ отъ Кр. П. Мирскѣя.)

(Продължѣние отъ мѣжлѣни брой.)

в) Отъ *Астрономѣята*, сврѣтъ отъ наущката за зѣбидитъ, трѣба да са разлѣава на двѣтата вѣрнѣонѣлнѣнитъ познаниа оше въ вѣткнѣнѣето нѣмъ въ третѣта година, да са научѣтъ кое е елвдѣднѣе, мѣсеца, на кое казивае зѣбиди и пр.; въ четвѣртѣта си година вече трѣба да зѣматъ и да могатъ да едѣятъ, че елвдѣднѣе и мѣсеца нѣврѣватъ и захождѣтъ или забѣдѣтъ, тѣй и че мѣсеца нѣктоа

свѣтнѣ венчѣли, а нѣктоа само частъ отъ него. Въ шестѣта зѣбиди година нека нѣмъ са прилчача, че нѣтъ е дѣна дългѣе е ношѣта малка, и напорѣтъ зѣмѣ ношѣта дѣла а дѣна малѣтъ и пр.

г) Отъ *Географѣята*, сврѣтъ отъ наущката за земата и за вѣннѣитъ житѣли, трѣба дѣтею, поелъ лѣвѣе въ вторѣта си година да зѣне лѣтъ си, лѣвоката се, мѣлнѣното си колѣво; въ теменѣ-то нѣ времето до третѣта си година то, дѣтею нѣлѣво че обнѣти познаниѣти си отъ етронпавитѣ или лѣвокоеннѣето, но и третѣта си година то вече не са научи да разпознава частитъ на кѣмната, нѣкто и зѣбѣтата околу кѣмната: етѣята дѣте едѣятъ, етѣята дѣте свнѣтъ хагѣта, готѣвѣнѣтата, граднѣната, уллицѣта при прѣлчачѣта (ворѣтата); въ четвѣртѣта си година дѣдѣни си, бѣбѣни си, чѣвѣни си, лѣлѣни си и др.; въ петѣта шестѣта година че са научѣтъ нѣе е градъ, еело, поле, гора, рѣва и пр., нѣкто и тона отъ нѣя народностъ и вѣрнѣновѣдѣние ех родителѣтъ му (и то), както и нѣкто отъ елвдѣнѣтъ му. Да може да ни каже: азъ съмъ Българѣе или Българѣца, защото съмъ елнѣ илнѣ дѣшѣра на Българѣи; нѣннѣя народъ е Христѣнѣско, а турѣски не е Христѣнѣскѣй. Да зѣне и да ни каже, че граднѣнѣтъ жѣлѣтитъ въ третѣдѣтъ, елвдѣнитъ по елѣта, мѣснѣитъ по горѣтъ, забѣдѣтъ по полѣтата и пр.

д) Отъ *Тролѣковнѣята*, сврѣтъ отъ наущката азъ времето, до шестѣта си година елнѣо трѣба да научѣтъ дѣтѣята нѣщо св. Най-напрѣдъ да са научѣтъ че друго е денъ, друго ноцѣ, тѣй и че еутѣрнѣно, шо вечеръ, шо пѣлѣдѣи и шо полуднѣно; елнѣо и колѣво илнѣ прѣтъ дѣня зѣбиди, да влѣтъ и мога да обнѣватъ да силѣтъ. Поелъ ще могатъ да разумѣятъ колѣко нѣтъ са каже, че единадѣта има едѣдѣнъ дѣня и каже са вѣна вѣскоа дѣня; и че шестѣтъ дин ех работѣ, дѣлнѣнѣа, а една прѣдѣлнѣнѣа (поелѣдѣнѣа). И че въ вѣскоа и вѣскоа нѣтъ, прѣдѣлнѣнѣа се работѣ вѣлнѣна работѣ, ази са ходѣи въ черѣвоа са е слугѣта на Бога, и на читалищѣ и са прочитатъ поелѣни книги; етнѣтъ че по правдѣнѣа Великѣнѣе е пролѣтъ, по Петровѣдѣ лѣто, по Крустѣвѣдѣ есеѣи и по Коледа зѣмѣ, свр, че са дѣлѣ годнѣната прѣврѣнѣа на четѣре главни чѣсти, т. е. на пролѣтъ, лѣто, есеѣи и зѣмѣ, и че вѣскоа отъ тѣнѣ чѣсти е голѣма по три мѣсеца, и е еднѣ мѣсець е нѣколко дѣна повече отъ четѣри нѣдѣли и пр. Това вѣскоа дѣтѣята елнѣо и вѣстенѣно отъ елушѣние самѣ да научѣтъ, то нѣтъ е добръ да са разлѣава на тѣхъ за това, колѣко му е времето, за да нѣтъ са разпознаѣтъ по-ранѣо устѣвеннѣтъ нѣмъ способнѣости.

е) Въ *Астрономѣята*, сврѣтъ въ научѣтата за етѣвѣскоа трѣба да са управнѣватъ дѣтѣята, поелъ поелѣе да нѣтъ са разлѣава елнѣа, разбѣра са отнѣвалѣ съ дѣйствителнѣо дѣтѣни нѣтанѣа, какаѣнто ех: кой ти даде това? дѣ бѣше чѣрѣа ? дѣ она дѣта ? (у бѣбѣни, у лѣлнѣни и др.) какаѣ ти дѣдохъ ? ти че са обрѣче дѣто ти да ти даде, когато не захвѣнѣше да ходнѣти на улнѣнѣето ? и т. п. Дѣтѣята и естѣвеннѣо самѣ запомнѣтъ нѣкто нѣщо, но пакъ е добръ да внимѣваме, що то тѣ да обнѣватъ въ главнѣнѣитъ си влѣтъ въ памѣтѣта си не ворѣи нѣдѣа и поелѣни за прѣдобнѣване етѣрахъ Божѣи и вѣскоаѣна добродѣтели; отъ отарѣтелнѣа